

فتاویٰ معاملات بانکی

پاسخگویی به مهم‌ترین مسائل فقهی نظام بانکی

سید عباس موسویان - حرمت الله، رضا زاده

نشریه
فرهنگ
انتشارات

سرشناسه:	موسویان، سیدعباس، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور:	فقه معاملات بانکی: پاسخگویی به مهم‌ترین سوالات فقهی نظام بانکی / نویسندگان سیدعباس موسویان، حرمت‌الله رضازاده؛ ویراستار علمی حامد عباسی. قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۴. ۳۹۶ ص؛ ۵/۲۱×۱۴/۵ س.م. ۱۲۰۰۰ ریال؛ ۱-۳۹۶-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
حاصل کتاب را ملاحظه فرمایید:	فیبا
شابک:	بانک و بانکداری (فقه)
وضعیت فهرست نویسی:	موضوع:
موضوع:	موضوع:
موضوع:	موضوع:
شناسه افزوده:	رضازاده، حرمت‌الله، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده:	پژوهشگاه علمی - اسلامی امام صادق (ع). انتشارات زمزم هدایت
رده‌بندی کنگره:	B ۱۳۹۴ ۷۸۲/۲ م ۱۶۰۰۴۱۰
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۳۷
شماره کتابشناسی ملی:	۳۹۲۷۵۹۳

فقه معاملات بانکی

پاسخگویی به مهم‌ترین سؤالات فقهی نظام بانکی

نویسندگان: سیدعباس موسویان و حمزه اشرفی راد
ویراستار علمی: حامد عباسی
صفحه‌پرداز: مسلم خسروی

چاپ: آبنوس ○ نوبت چاپ: اول ○ تاریخ چاپ: پاییز ۱۳۹۴
شمارگان: ۵۰۰ ○ قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۱

ناشر: قم، خیابان دور شهر، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۷۳۵، همراه: ۰۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷

فهرست مطالب

پیش گفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۷
فصل اول: مباحث مقدماتی بانکداری بدون ربا (۱).....	۲۲
چارچوب قراردادهای اسلامی.....	۲۲
تفاوت بهره و سود.....	۲۴
فصل دوم: مباحث مقدماتی بانکداری بدون ربا (۲).....	۲۷
هدف تأسیس صنعت بانکداری.....	۳۴
ضرورت وجود بانکها.....	۳۷
فصل سوم: ربا (۱).....	۴۲
مفهوم و ماهیت ربا.....	۴۲
ارکان تحقق ربای قرضی.....	۴۳
حکمت تحریم ربای قرضی.....	۴۴
انواع ربا.....	۵۲
ربای قرضی.....	۵۲
فصل چهارم: ربا (۲).....	۵۵
صندوق های قرض الحسنه خانگی.....	۵۸

۶۰	شرط بانک‌ها برای ارائه تسهیلات
۶۲	کارمزد تسهیلات قرض الحسنه
۶۴	فصل پنجم: ربا (۳)
۶۶	ارکان تحقق ربای معاملی
۶۸	حکمت تحریم ربای معاملی
۷۵	فصل ششم: حیل ربا
۷۵	تعریف حیل ربا
۷۷	رژیم‌های مجاز و غیر مجاز
۸۲	نظرات فقهی
۸۳	لزوم تنافس تسهیلات بانکی مطابق با نیاز مشتریان
۸۶	فصل هفتم: جرمه تأخیر تأدیه (۱)
۸۶	دلیل حساسیت مردم نسبت به جرمه تأخیر تأدیه
۸۸	توجیه اقتصادی دریافت جرمه تأخیر
۸۹	توجیه شرعی دریافت جرمه تأخیر
۹۸	فصل هشتم: جرمه تأخیر تأدیه (۲)
۹۸	سابقه تاریخی دریافت جرمه تأخیر
۱۰۱	معیارهای طرح جرمه تأخیر به عنوان شرط وجه التزام
۱۰۳	امهال به بدهکار با شرط زیاده
۱۰۵	تکلیف مقلدین مراجع عظام در رابطه با جرمه تأخیر تأدیه
۱۰۹	تفاوت جرمه تأخیر با خسارت تأخیر
۱۱۲	فصل نهم: سپرده‌های بانکی در نظام بانکداری بدون ربا (۱)
۱۱۲	روش‌های جذب سپرده بانکی
۱۱۳	نظرات فقها در مورد ماهیت سپرده‌ها
۱۱۵	انواع سپرده‌های بانکی و ماهیت فقهی آن‌ها
۱۱۵	سپرده‌های قرض الحسنه جاری
۱۱۶	سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز
۱۱۷	جبران کاهش ارزش پول در سپرده‌های جاری و پس‌انداز
۱۱۹	اعطای امتیاز توسط بانک‌ها برای جذب سپرده

فصل دهم: سپرده‌های بانکی در نظام بانکداری بدون ربا (۲).....	۱۲۳
جوازیز قرعه‌کشی حساب‌های پس‌انداز.....	۱۲۳
سپرده‌های سرمایه‌گذاری.....	۱۲۶
سود علی‌الحساب در سپرده‌های سرمایه‌گذاری.....	۱۲۸
مبنای تبلیغات بانک‌ها.....	۱۳۵
فصل یازدهم: انواع تسهیلات بانکی در نظام بانکداری بدون ربا (۳).....	۱۳۶
مبنای پرداخت تسهیلات.....	۱۳۶
روش‌های اعطای تسهیلات.....	۱۳۷
تفاوت بانکداری اسلامی و بانکداری ربوی.....	۱۳۸
تفاوت قراردادی مبادی با قراردادهای مشارکتی.....	۱۴۲
ضوابط عمومی عقد سرقه.....	۱۴۳
فصل دوازدهم: تسریع در قرض الحسنه.....	۱۴۶
منع تأمین تسهیلات قرض الحسنه.....	۱۴۶
استفاده از تسهیلات در بخش‌های دیگر.....	۱۵۰
عدم رغبت بانک‌ها در پرداخت تسهیلات قرض الحسنه.....	۱۵۳
فصل سیزدهم: عقود مبادله‌ای - فروش اقساطی.....	۱۵۶
معنای عقود مبادله‌ای.....	۱۵۶
شرایط عمومی قراردادها.....	۱۵۶
فروش اقساطی.....	۱۵۸
اقسام بیع.....	۱۵۸
استفاده از عقد فروش اقساطی در خارج از نظام بانکی.....	۱۵۹
استفاده از عقد فروش اقساطی در نظام بانکداری بدون ربا.....	۱۶۰
دلایل استفاده از تسهیلات در غیر مورد توافق.....	۱۶۳
فصل چهاردهم: فروش اقساطی.....	۱۶۷
استفاده از تسهیلات فروش اقساطی در غیر مورد توافق.....	۱۶۷
قراردادهای تملیکی و اذنی.....	۱۶۹
بیع العینه.....	۱۷۱
دلایل محدودیت برخی تسهیلات.....	۱۷۴

۱۷۸	پاسخ به شبهات فروش اقساطی
۱۷۹	ویژگی های فروش اقساطی
۱۸۱	فصل پانزدهم: فروش اقساطی - جعاله
۱۸۱	مبنای شرعی دریافت نرخ سود در فروش اقساطی
۱۸۳	انواع سود بانکی
۱۸۵	حق دخالت حاکمیت در نرخ گذاری
۱۸۶	مبنای قانونی تعیین نرخ سود در فروش اقساطی
۱۸۹	جعاله
۱۸۹	تعریف جعاله
۱۹۱	نحوه اجرای قرارداد جعاله در نظام بانکداری بدون ربا
۱۹۵	فصل شانزدهم: جعاله - مرابحه
۱۹۵	شرایط انعقاد قرارداد جعاله
۱۹۶	قرارداد جعاله ثابری
۲۰۰	کاربرد جعاله در بانک ها
۲۰۱	منشأ سود بانک ها در قرارداد جعاله
۲۰۲	مرابحه
۲۰۲	تبیین عقد مرابحه
۲۰۴	فصل هفدهم: مرابحه
۲۰۵	از کان تحقق عقد مرابحه
۲۰۶	نحوه اجرای قرارداد مرابحه در نظام بانکداری بدون ربا
۲۰۷	چالش های موجود در مسیر تحقق عقد مرابحه
۲۱۰	طراحی کارت اعتباری بر مبنای عقد مرابحه
۲۱۲	تفاوت عقد مرابحه و فروش اقساطی
۲۱۴	فصل هجدهم: مرابحه
۲۱۴	ظرفیت های مرابحه با استفاده از کارت های اعتباری
۲۱۸	دلایل عدم استقبال بانک ها از عقد مرابحه
۲۲۰	نکات فقهی عقد مرابحه
۲۲۲	مزیت های اوراق مرابحه

۲۲۵	فصل نوزدهم: اجاره به شرط تملیک.....
۲۲۵	تبیین عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۲۶	مراحل اجرای عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۲۷	ویژگی‌های عین مستأجره در عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۲۸	مزیت‌های عقد اجاره به شرط تملیک نسبت به سایر عقود مبادله‌ای.....
۲۳۳	مبنای طراحی قرارداد های بانکی.....
۲۳۴	ویژگی‌های عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۳۵	تفاوت اجاره به شرط تملیک با اجاره.....
۲۳۷	فصل بیستم: خرید دین.....
۲۳۷	تبیین عقد خرید دین.....
۲۳۸	انواع دین.....
۲۴۰	بررسی شبهه ربوی بودن عقد خرید دین.....
۲۴۵	ویژگی‌های عقد خرید دین.....
۲۴۶	روش‌های خرید دین در نظام بانکی.....
۲۴۷	گشایش اعتبار در حساب جاری.....
۲۵۰	فصل بیست و یکم: سلف.....
۲۵۰	تبیین عقد سلف.....
۲۵۲	ارکان تحقق عقد سلف.....
۲۵۲	مزایای استفاده از قرارداد سلف بانکی.....
۲۵۴	قیمت گذاری عقد سلف.....
۲۵۶	کاربرد قرارداد سلف در جامعه.....
۲۵۸	شرایط تحقق عقد سلف.....
۲۶۱	فصل بیست و دوم: عقود مشارکتی.....
۲۶۱	تبیین عقود مشارکتی.....
۲۶۲	تفاوت عقود مشارکتی با عقود مبادله‌ای و قرض الحسنه.....
۲۶۴	کاربرد عقود مشارکتی در جامعه.....
۲۶۶	ارکان تحقق عقود مشارکتی.....
۲۷۰	تفاوت مشارکت مدنی و مشارکت حقوقی.....
۲۷۱	سایر عقود مشارکتی.....

۲۷۱	قرارداد مضاربه.....
۲۷۳	قرارداد مزارعه و مساقات.....

فصل بیست و سوم: مباحث تکمیلی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی

۲۷۵	ایران (۱).....
۲۷۵	جایگاه بانکداری در اقتصاد.....
۲۷۶	عملکرد نظام بانکی کشور.....
۲۷۹	ادامات بانک انصار در بانکداری اسلامی.....
۲۸۳	سود مضاربه.....

فصل بیست و چهارم: مباحث تکمیلی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی

۲۸۵	ایران (۱).....
۲۸۵	چالش‌های حقوق بانکی اسلامی.....
۲۸۹	مکانیزم تعیین کارمزد.....
۲۹۳	فهرست منابع.....

پیش‌گفتار

امروزه رشد و توسعه اقتصادی کشور مادر شرایطی قرار دارد که خوشبختانه آحاد مردم با مسائل اقتصادی و بانکی بصورت وسیعی مرتبط هستند و از طرفی مشکلات اقتصاد کلان و فواید اقتصادی موجود ذهنیت متفاوتی نسبت به عملکرد بانک‌ها ایجاد کرده است. نیاز است ارزشمند و وسیع آن‌ها نیز به مردم و دستگاه‌های اجرایی را در مظان بی‌مهری قرار داده است. از جمله تورم مزمن و هزینه بالای پول در کشور به بدبینی مردم زده است و چه بسا برخی از مشکلات اقتصادی در سطح خرد و کلان به بانک‌ها از منظر مسائل شرعی نسبت داده می‌شود. این حساسیت فضای مناسبی ایجاد کرده است تا هم به اشکالات شرعی عملیات بانکی پرداخته شود و هم به سطح آگاهی مشتریان بانک‌ها در ارتباط با بانکداری بدون ربا، بانکداری اسلامی و ابعاد فقهی امور بانکی افزوده شود.

بانک انصار در سطح وسیع و در فرصت‌های مقتضی همت مضاعفی جهت توسعه دانش مشتریان بانک و آحاد مردم به خرج داده است که از جمله تهیه اثر حاضر می‌باشد.

در این مجموعه، شبهات و مسائل بانکی در حوزه‌های: رباشناسی، حیل ربی، جریمه وجه التزام، سپرده‌های بانکی، انواع تسهیلات بانکی از قبیل فروش سهامی، جعاله، مرابحه، اجاره به شرط تملیک، خرید دین، سلف، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مضاربه و قرض الحسنه به صورت نقادانه و عالمانه توسط ساتبی محترم، حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید عباس موسویان عضو شورای فقهی بانک مرکزی و حجت الاسلام والمسلمین حرمت‌الله رضا زاده رئیس شرعیان فقهی بانک انصار، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، که در نوع خود می‌توان به عنوان الگویی برای سایر بانک‌ها مطرح شود. این کتاب بر اساس برنامه فقه پویا - با همکاری این بانک از شبکه رادیویی معارف در بهار ۱۳۹۳ در ۲۶ قسمت پخش گردیده، استخراج و پیاده‌سازی شده است. در این برنامه سعی و تلاش شد با نگاه فقهی و علمی به مهم‌ترین سئوالات، ابهامات و شبهات عموم مردم در حوزه معاملات بانکی پاسخ داده شود. اگر چه مخاطبان به طور نسبی با این امور آشنایی دارند، اما بخاطر پیچیدگی و تخصصی بودن مباحث فقه معاملات بانکی، نیاز است که این ابهامات به صورت مستمر در سطح جامعه توسط کارشناسان امور فقهی و بانکی پاسخ داده شود. غفلت از این امر می‌تواند صدمات و خسارات جبران‌ناپذیری در پی داشته باشد به ویژه آنکه محور عملیات بانکی، بر اساس

پرهیز از رباطراحی شده است و اجرای صحیح آن مستلزم آگاهی‌های اشاره شده می‌باشد.

امید است این تلاش بتواند نقشی ولو اندک در زدودن شبهات و ابهامات شرعی درباره عملیات بانکی ایفا نماید و به اجرایی شدن هر چه بهتر و بیشتر اهداف اقتصاد مقاومتی منجر گردد.

ان شاء الله

آیت الله ابراهیمی

مدیر عامل بانک انصار

مقدمه

یکی از مسائل مهم و گسترده‌ی باحث فقهی و اسلامی، معاملات و داد و ستدهای اقتصادی می‌باشد که از سائنا مورد ابتلاء همگان است و عموم مردم برای تأمین معاش و تدبیر زندگی نیاز به رعایت‌های اقتصادی دارند.

در مباحث دینی، امور اقتصادی از جایگاه سزایی دارد؛ در روایات بیان شده است که عبادت ده جزء دارد و نه جزء آن طلب و آسب حلال است.^۱ در همین رابطه امام علی «فرموده‌اند: «یا معشر التجار؛ ائنه ثم المتجر، الفقه ثم المتجر، الفقه ثم المتجر»^۲. یعنی هر شخصی که می‌خواهد وارد عرصه اقتصاد شود، ابتدا می‌بایست مسائل شرعی و فقهی مربوط به آن را بیاموزد. اما جالب آن

۱. احادیث زیادی به این مضمون در آیات و روایات موجود می‌باشد. از جمله حدیث معراج که می‌فرماید یا احمد، إِنْ الْعِبَادَةَ عَشْرَةَ أَجْزَاءٍ تِسْعَةٌ مِنْهَا طَلَبُ الْحَلَالِ، فَإِنْ أَطِيبَ مَطْعَمُكَ وَ شَرِبْتَكَ فَأَنْتَ فِي حِفْظِي وَ كُنْفِي (میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۳۴، ارشاد القلوب، ج ۲۰۳، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۲۷) و یا حدیثی از رسول اکرم ﷺ که می‌فرمایند: الْعِبَادَةُ عَشْرَةُ أَجْزَاءٍ، تِسْعَةٌ أَجْزَاءٍ فِي طَلَبِ الْحَلَالِ (میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۳۵، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۹، ح ۳۷).

۲. ای گروه تجار... ای گروه تجار... ابتدا احکام مربوط به تجارت را فرا بگیرید و پس از آن به کسب و کار مشغول شوید (کافی، ج ۵، ص ۱۵۰، ح ۱).

است که ما این نحوه بیان را از امام علی علیه السلام و ائمه معصومین علیهم السلام در رابطه با موضوعاتی مانند نماز، حج و مسائل دیگر نداریم و به عنوان مثال روایاتی مطرح نشده است که «الفقه ثم الصلاة، الفقه ثم الحج»^۱. شاید مهمترین دلیل تاکید فراوان بر یادگیری معاملات، جلوگیری از معاملات ربوی باشد؛ چون گاهی اوقات تشخیص معاملات ربوی بسیار مشکل است و ممکن است فرد خواهسته معامله ربوی انجام دهد. در همین زمینه امام علی علیه السلام می فرمایند:

مَعَاشِرَ النَّاسِ، الْفَقْهُ ثُمَّ الْمُتَجَرُّ، وَاللَّهُ لِلرَّيَا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ عَلَى الْإِنْفَا»

اهمیت معاملات اقتصادی به مطالب بیان شده منحصر نمی گردد و مادر قرآن نیز مشاهد می نماییم که در بلندترین آیه قرآن، یعنی آیه ۲۸۲ سوره بقره^۲

۱. عبارت فوق تنها به صورت این نوشته شده است و حدیث از ائمه معصومین علیهم السلام نمی باشد.
۲. ای مردم! ابتدا احکام را یاد بگیرید، سپس تجارت کنید؛ به خدا قسم که ربا در میان این امت ناپید است از حرکت مورچه بر روی تخته سنگ است (بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۱۱۷، ح ۱۶).
۳. ای کسانی که ایمان آورده اید، چون وامی تا مدت معینی به یکدیگر دهید، آن را بنویسید و باید در بین شما کاتبی باشد که آن را به درستی بنویسد. کاتب باید که در نوشتن از آنچه خدا به او آموخته است سرپیچی کند و مدیون باید که بر کاتب امضا کند. زالله، پروردگار خود بترسد و از آن هیچ نکاهد اگر مدیون سفیه یا صغیر بود و خود امضا کردن نمی توانست، ولی او از روی عدالت املاء کند و دو شاهد مرد به شهادت گیرید اگر دو مرد نبود، یک مرد و دو زن که به آنها رضایت دهید شهادت بدهند، تا اگر یکی فراموش کرد دیگری به یادش بیاورد و شاهدان چون به شهادت دعوت شوند، نباید که از شهادت خودداری کنند و از نوشتن مدت دین خود، چه کوچک و چه بزرگ، ملول مشوید این روش در نزد خدا عادلانه تر است، و شهادت را استوار دارنده تر و شک و تردید را زایل کننده تر و هرگاه معامله نقدی باشد اگر برای آن سندی ننویسید مرتکب گناهی نشده اید و چون معامله ای کنید، شهادتی گیرید و نباید که کاتب و شاهد زبانی برسد، که اگر چنین کنید نافرمانی کرده اید از خدای بترسید خدا شما را تعلیم می دهد و او بر هر چیزی آگاه است.

راجع به کیفیت قراردادها بحث شده است. برخی از مفسرین بیان نموده‌اند که خداوند متعال در این آیه حدود ۲۸ دستورالعمل در رابطه با انعقاد قرارداد مطرح کرده است؛ به عنوان مثال در این آیه بیان شده است که افراد چگونه قرارداد را منعقد کنند تا هیچ یک از طرفین به واسطه آن متضرر نشوند و اختلافات در جامعه کاهش یابد. در این آیه شریفه اشاره شده است که قراردادها طولانی مدت به صورت کتبی نوشته شود یا طرفین برای مستحکم شدن قرارداد از شاهد و گواه استفاده کنند. عدم اهمیت به این دستورات اسلام و عدم اطلاع افراد قراردادها باعث می‌گردد تا اختلافات افراد بر سر مسائل اقتصادی در جامعه افزایش یابد و افراد وقت خود را در این مسائل هدر دهند. همچنین عدم آشنایی با قراردادها و دستورات اسلام، باعث می‌گردد که تصورات طرفین متفاوت باشد و بستری و بانی در زمینه‌های مختلف با اختلاف مواجه شوند.

از آنجا که مادر جامعه‌ای اسلامی زندگی ما کیم مردم متدین و متشرع ما ناگزیر از ورود به عرصه اقتصاد و بانکداری هستند، بدالایم است تا همگان را نسبت به مسائل فقهی و شرعی این امور بیشتر آشنا کنیم. اگر چه مخاطبان با این امور آشنایی نسبی دارند اما بخاطر پیچیدگی و دقیق بودن مسائل فقهی نیاز است که آموزش این مسائل و پاسخگویی به ابهامات خوانندگان محترم به صورت مستمر وجود داشته باشد و مخاطبان اطلاع دقیق از مسائل فقهی داشته باشند و عدم اطلاع از مسائل شرعی باعث می‌گردد تا برای برخی از متدینین نوعی استرس ایجاد شود و از معاملات بانکی فاصله بگیرند. برخی گمان می‌کنند که ورود مباحث فقهی در علم اقتصاد به معنای محدودیت است و دین

میان‌ه خوبی با امور اقتصادی از جمله بانکداری ندارد. این در حالی است که آموزه‌های فقهی و شرعی نه تنها محدودیت ایجاد نمی‌کند، بلکه باعث مصونیت مکلفین می‌گردد و موجب می‌شود آن‌ها بتوانند نیازهای مشروع خویش را به گونه‌ای تامین نمایند که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای خویش، دستورات خداوند را نیز رعایت کرده باشند. به نظر می‌رسد یکی از اهداف مباحث دینی و فقهی در زمینه اقتصادی صرفاً برقراری عدالت و جلوگیری از ضرر برای افراد می‌باشد. به همین دلیل است که ائمه معصومین علیهم‌السلام بر آموختن مسائل فقهی در عرصه اقتصاد و بالاخص معاملات که مورد بحث ماینز هست تأکید فراوان داشتند.

یادگیری مباحث فقهی شرعی در عرصه بانکداری برای عاملین و کارکنان بانک‌ها از اهمیت معنوی برخوردار می‌باشد؛ زیرا کارکنان بانک به دلیل رابطه مستقیم با عموم جامعه، صورت ناخودآگاه به عنوان الگو برای جامعه مطرح می‌باشند و اطلاع کارکنان مدیران بانک از مسائل شرعی و رعایت آن از جانب ایشان، سبب خواهد شد تا عموم مردم موازین و مسائل شرعی را بیش از پیش رعایت نمایند. البته به نظر می‌رسد که می‌بایست برنامه مدون و جامعی از طرف بانک مرکزی برای تقویت آموزش و آشنایی کارکنان بانک در نظر گرفته شود و سیاست‌های مختلف تشویقی برای بانک‌هایی که به این امر اهتمام جدی دارند در نظر گرفته شود. این آموزش‌ها باید در سطوح مختلف بانکی از جمله تحویلدار، تسهیلدار، مدیر شعبه، مسئول وام و اعتبارات و... طراحی و اجرا شود و حتی می‌توان پیشنهاد نمود که بانک مرکزی هنگامی به بانک‌ها اجازه تاسیس شعبه جدید بدهد که کارکنان آن شعبه

جدید، به این مسائل آگاهی و اشراف کامل داشته باشند. وجود سیاست‌های تشویقی و در نظر گرفتن شاخص‌هایی برای ارزیابی و آموزش مسائل دینی باعث خواهد شد تا بانک‌ها این امر را از کارکنان خود مطالبه نمایند و کلاس‌های آموزشی در سطوح مختلف برای پرورش مسائل شرعی طراحی و برگزار نمایند.

این کتاب بر اساس برنامه فقه پویا که از شبکه رادیویی معارف در بهار ۱۳۹۳ پخش گردید، در ۲۴ فصل تنظیم و طراحی شده است که تلاش می‌کند با نگاهی علمی به مسأله، سوالات و شبهات عموم مردم پاسخ دهد. در این کتاب آموزش‌هایی به خوانندگان داده می‌شود تا نسبت به مسائل شرعی آگاهی و اطلاع کافی به دست آورند. همچنین ادبیات آن به گونه‌ای طراحی شده است که برای عموم مردم قابل استفاده باشد.

کارشناسان محترم این برنامه جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حرمت‌الله رضازاده مسئول دفتر امور فقهی بانک انصار و جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر سید عباس میرزایی عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی می‌باشند.

در خاتمه لازم است تا از کلیه افرادی که در تهیه این کتاب همکاری داشتند، سپاسگذاری گردد. به ویژه از آقای مهدی رعایاتی که در ویراستاری و تنظیم بخش‌هایی از کتاب همکاری داشتند. از خوانندگان محترم نیز تقاضا می‌شود نظرات و انتقادات خود را از طریق انتشارات زمزم هدایت ارائه نمایند تا در چاپ‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

امید است این کتاب به اجرایی شدن هر چه بیشتر احکام اسلامی در بانک‌ها منجر شود. ان شاء الله.